ענף המתכת

מאי 2024

תקציר

- ✓ החל מחודש יולי 2023, חלה ירידה בהיקף המכירות, זאת כתוצאה מירידה בייצור של ענפי התעשייה ומתכות בסיסיות. סיבה נוספת לכך הינה מלחמת "חרבות ברזל", אשר הובילה למחסור בעובדים בענף הבנייה, דבר אשר תרם לירידה בביקושים למתכות בסיסיות מצד ענף הבנייה בישראל.
- ✓ מדד הנפח של יבוא חומרי גלם מקבוצת הברזל והפלדה ירד ביותר מ-15% ברביע האחרון לשנת 2023, וכך גם הייצור התעשייתי המקומי של מתכות בסיסיות.
- ✓ אחת ההשפעות של מלחמת "חרבות ברזל" באה לידי ביטוי בירידה חדה בהשקעה הגולמית המקומית במבנים ועבודות בנייה אחרות, אשר ירדה בצורה חדה עם פרוץ המלחמה, זאת גם לנוכח הגבלות רגולטוריות על כניסת פועלים פלסטינאים לישראל. תמונה דומה עולה גם מניתוח נתוני הבנייה הפעילה למגורים.
- ✓ מחירי המכירה הענפיים החלו לרדת עוד במהלך הרביע השלישי של שנת 2022. ירידה זו, נובעת מהירידה במחירי היבוא של ברזל ופלדה לישראל. מאז, טורקייה הגבילה את היצוא לישראל, דבר שעשוי להקשות על יבואנים וקבלנים ישראלים, ואף להרחיב את התלות הישראלית במקורות היצע אלטרנטיביים.
- ✓ במבט קדימה, ברמה העולמית, מחירי הפלדה צפויים לעלות במתינות מרמתם הנמוכה יחסית. בישראל, המחירים צפוי לשמור על יציבות לנוכח צפי לצמצום בגידול בביקושים המקומיים, צורך בגיוון מקורות האספקה והרחבת הייצור הגלובלי.

אגף כלכלה
חטיבת שוקי הון

אור אזרן
Or.Azran@BankLeumi.co.il

רקע

ענף המתכת הינו ענף תעשייה השייך לענפי תעשיית הטכנולוגיה המעורבת-מסורתית (למעט תת ענף "נשק ותחמושת" המסווג כענף טכנולוגיה מעורבת-עלית). ענף זה, נחלק לשני תחומים עיקריים: תחום המתכות הבסיסיות ותחום מוצרי המתכת בהרכבה. סקירה זו תתמקד בתחום הראשון.

תחום המתכות הבסיסיות כולל פעילויות התכה וזיקוק של מתכות ברזליות ואל ברזליות מעפרות, מפסולת ומברזל גולמי. הענף כולל גם ייצור סגסוגות, מתכת וסגסוגות-על באמצעות שילוב בין מתכות טהורות לבין יסודות אחרים. מתוצרי הזיקוק מפיקים יריעות, צינורות, מוטות, חוטי תיל, גלילים ומוצרי ברזל אחרים.

התוצרת הענפית משמשת רבות את ענפי הנדל"ן והתשתיות ולכן, למצבם של ענפים אלו השפעה רבה על הענף. הברזל והפלדה והמתכות האל-ברזליות משמשות את הענף כחומרי גלם עיקריים. כתוצאה מכך, קיימת רגישות רבה בענף למחירי המתכות בעולם.

לפי סקר התעשייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), בשנת 2021 פעלו בענף 190 מפעלים, שיחדיו הניבו פדיון בסך של כ-13.6 מיליארד ₪, ובהם הועסקו כ-6,700 שכירים. על רקע זה, בעזרת נתוני התעשייה השוטפים של הלמ"ס, ניתן להעריך כי הפדיון הענפי הסתכם בכ-15.1 מיליארד ₪ בשנת 2022.

היקף המכירות נחלש בעת האחרונה; נתוני הבינוי משקפים ביקוש חלש למתכות בעת האחרונה, כמשתקף ברמת השקעות נמוכה.

מאז הגיע לשיא בתום הרביע הראשון של 2022 (+37% במרץ 2022), מצוי קצב הצמיחה של מדד המכירות, במחירים שוטפים, של ענף תעשיית מתכות בסיסיות (נתונים מקוריים, ממוצע תלת חודשי) בירידה חדה, כאשר בינואר 2024 עמד על -15%. במהלך חמשת החודשים האחרונים (אוגוסט - דצמבר) של שנת 2023 ירד מדד המכירות, במחירים שוטפים, בכ-19% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, זאת לעומת עלייה בשיעור של 1.5% בשנת 2022. עם זאת, כפי שניתן לראות בתרשים 1, רמת המכירות הנוכחית נפגעה בצורה משמעותית, וירדה בכ-30% בחודש ינואר 2024, בהשוואה לחודש המקביל.

קצב הגידול של הייצור התעשייתי בכלל ענפי התעשייה (נתונים מנוכי עונתיות, ממוצע תלת חודשי) נחלש החל מהמחצית השנייה של שנת 2022, אם כי מרמה גבוהה יחסית, ובמאי 2023 אף הפך לשלילי (ראה/י תרשים 2). במהלך הרביע האחרון לשנת 2023, ירד הייצור התעשייתי בכ-6% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. אולם, ברביע האחרון של 2023, נרשמה ירידה חדה יותר בייצור של תעשיית המתכות הבסיסיות, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. ממצא זה, תואם לזה שעולה מנקודת מבט ארוכה יותר, שכן ביצועי הענף היו פחות חזקים ביחס לסך ייצור התעשייתי עד לראשית שנת 2021. נציין כי במרבית התקופה, היה קצב הצמיחה של הייצור התעשייתי של הענף תעשיית מתכות בסיסיות נמוך מקצב הייצור הכולל בענפי התעשייה.

היבוא של חומרי גלם מתחום הברזל והפלדה, אשר משמשים כמוצרים תחליפיים לתוצרי הענף תעשיית מתכות בסיסיות, ירד בחדות ברביע האחרון של שנת 2023 (ראה/י תרשים 3). זאת, בין היתר, על רקע רמה גבוהה של יבוא בתקופות ההשוואה ובנוסף כתוצאה מן ההשלכות החריפות של מלחמת חרבות ברזל עם ירידה ברמת היבוא. המלחמה הובילה להגבלות על כניסת עובדים פלסטינים אל שטחי מדינת ישראל, תהליך זה הוביל למחסור בעובדים בענף הבינוי, ומכך שתהליכי בינוי פעילים חוו האטה ו/או קיפאון בתהליך הבנייה. גם הירידה ביבוא של מגוון סחורות, ברביע האחרון לשנת 2023, בצל אי הוודאות שנוצרה עקב פרוץ המלחמה תרמה להאטה בענף הבינוי. עובדות אלו מצביעות על ירידה של הביקוש הכולל לחומרי ביניים מברזל ופלדה.

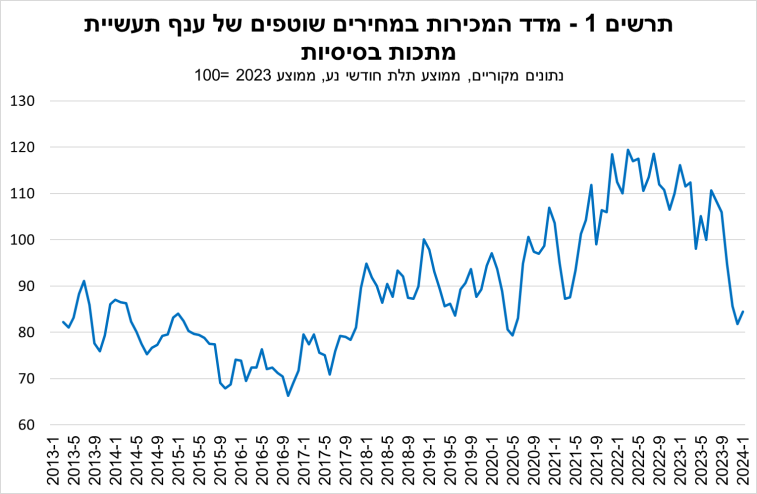

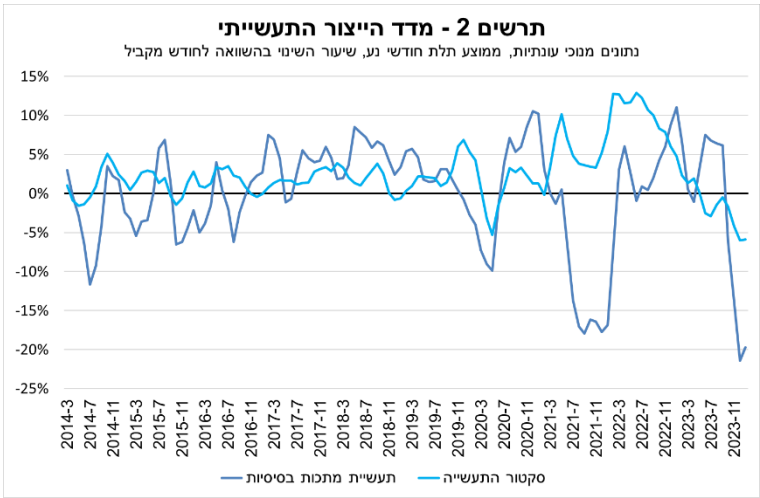

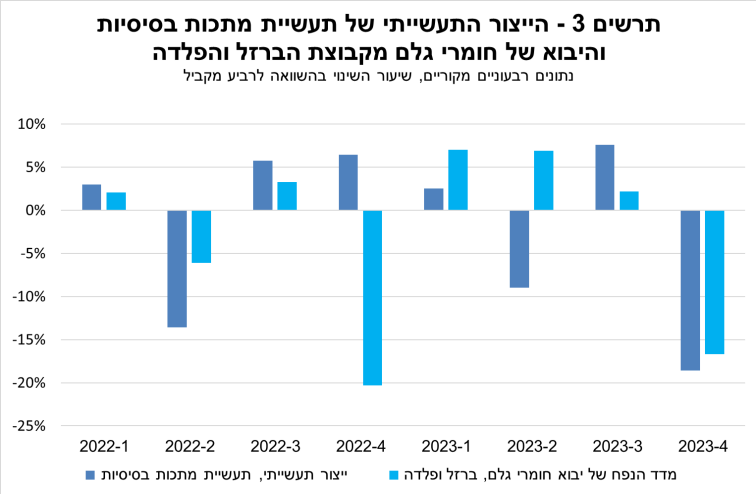

בעולם, מרבית הביקושים למוצרי מתכת מגיעים מענף הבינוי. לצד אלו, ישנם ביקושים מתעשיות נוספות, כגון: ייצור רכבים, ייצור מכונות וייצור מוצרי צריכה אלקטרוניים. אולם, מכיוון שבישראל תעשיות הייצור המוזכרות מעלה קטנות מאוד בגודלן, הרי שענף הבינוי המקומי תופס נתח גבוה מאוד מהביקוש הכולל לתוצרת של תעשיית המתכות המקומית ביחס לעולם. אם כי בתקופות מלחמה, בדומה לתקופה הנוכחית, קיימת התרחבות של הביקוש למוצרי מתכת, אשר מגיעה מענפי הנשק והתחמושת. הרחבת הביקושים, הנובעים מהצורך בחימוש, מובילים לעליית מחירי המתכות.

הביקוש לתשומות בנייה בישראל, כמתבטא בהשקעה הגולמית במבנים ועבודות בנייה אחרות (כלומר בינוי על כל סוגיו: מגורים, תשתיות, מסחרי וכדומה), במחירים קבועים (נתונים מנוכי עונתיות), מצוי ברביע האחרון לשנת 2023 ברמה הנמוכה מזה כ-9 שנים. ברביע האחרון לשנת 2023, ירדה ההשקעה הגולמית המקומית, במבנים ועבודות בנייה אחרות בכ-40%, ביחס לרביע המקביל. ביחס לנתונים טרום מלחמת "חרבות ברזל", ההשקעה הגולמית הייתה מצויה ברמה גבוהה יחסית למגמת הצמיחה (ראה/י תרשים 4). דהיינו, ההוצאה על תשומות בינוי, כולל מתכות לסוגיהן, הייתה ברמה גבוהה היסטורית, עובדה התומכת בפעילות של יצרני המתכות המקומיים. כפי הנראה, הרמה הגבוהה, אשר שררה עד לפרוץ המלחמה, חלה עקב השקעות נמוכות יחסית שנרשמו בתקופת הקורונה, ולנוכח רמה גבוהה של מכירת דירות חדשות.

כמו כן, נתוני הבנייה הפעילה בתחום המגורים, המהווים אינדיקטור מקדים לביקוש למתכות מצד פעילות הבינוי המקומית, הוסיפו לעלות ברביע האחרון של 2023, אם כי, קצב עלייתם התמתן בתקופה זו (ראה/י תרשים 5). למרות התמתנות העלייה ברביע האחרון לשנת 2023, הרמה של הבנייה הפעילה למגורים מצויה ברמה גבוהה בהשוואה היסטורית. חשוב לציין שהבנייה הפעילה למגורים מציגה את

מספר האתרים הפעילים, גם אם בפועל העבודה באתרים אלו הצטמצמה בעקבות ההגבלות על כניסת פועלים פלסטינאים. רמה גבוהה של בנייה פעילה למגורים עשויה להוביל לעליית מחיר המתכת, אם וכאשר יותרו כניסת פועלים ו/או ימצאו חלופות ברמה המשקית, לפועלים הפלסטינאים בענף הבינוי.

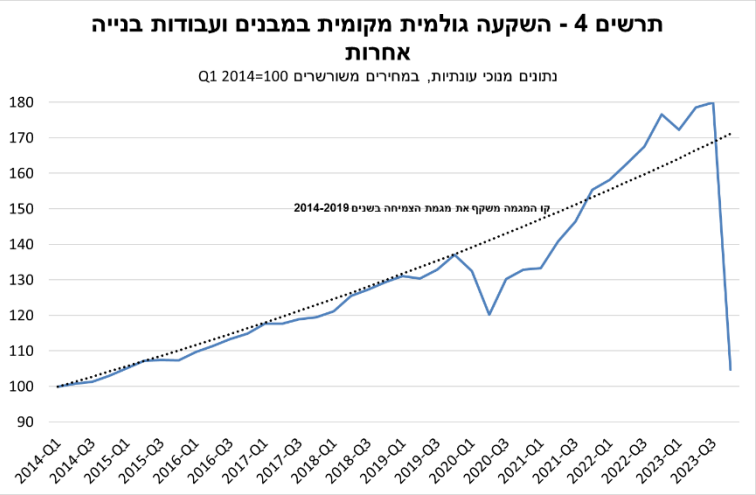

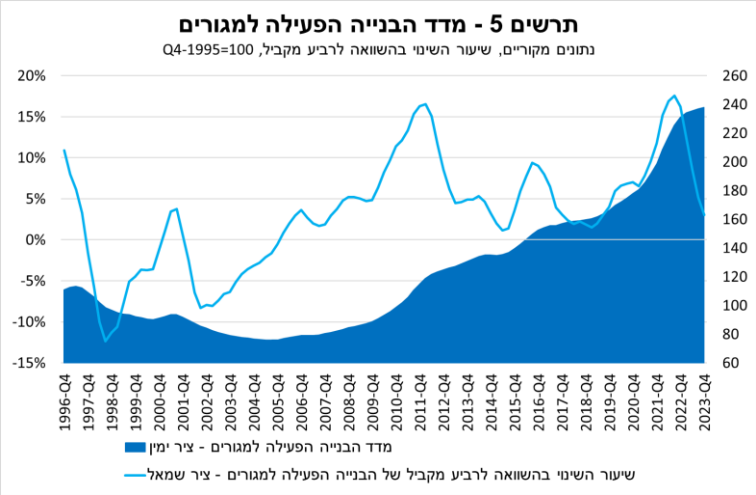

מחירי המכירה של הענף הוסיפו לרדת מראשית השנה, מגמה אשר צפויה להימשך גם בחודשים הקרובים, זאת לנוכח ההתפתחויות הגאו-פוליטיות המשפיעות על מקורות ההיצע.

קצב הגידול (שיעור השינוי בהשוואה לחודש המקביל) של מדד מחירי המכירה הסיטונאים של ענף תעשיית מתכות בסיסיות מצוי בירידה משלהי שנת 2021, כאשר באוגוסט 2021 החלו מחירי המכירה לרדת בהשוואה שנתית (ראה/י תרשים 6). מקדם המתאם בין שיעורי השינוי (YoY) של מדדי המכירה הסיטונאים של ענף תעשיית מתכות בסיסיות לבין שיעורי השינוי (YoY) של מדד מחירי היבוא של חומרי גלם מקבוצת הברזל והפלדה עומד על כ-92% (2023-2014). הסיבה להתמתנות החדה של קצב הגידול במחירי המכירה הסיטונאים בעת האחרונה, נעוצה במגמה הדומה שחלה במחירי היבוא של חומרי הגלם מקבוצת הברזל והפלדה לישראל. מפני שאלו מהווים מוצר תחליפי, וכאשר מחירם יורד גם מחירי המכירה של היצרנים המקומיים יורד בכדי לשמור על מידת התחרותיות.

יבוא מתכות פשוטות מטורקייה מהווה את החלק הגדול ביותר ביבוא המתכות הפשוטות (16% בממוצע בשנים 2019-2016). יבוא מתכות פשוטות מטורקייה הגיע לשיא במאי 2022 (ראה/י תרשים 7), ומאז מצוי במגמת ירידה. למעט העלייה שהחלה כ-3 חודשים לפני פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", ונקטעה עם תחילתה. הירידה ביבוא בעקבות המלחמה נעוצה בשתי סיבות עיקריות, הראשונה הינה ירידת הביקוש שנבעה כתוצאה מצמצום הפעילות בענף הבנייה. הסיבה השנייה הינה הגבלות שהחלו ב-9 באפריל 2024, במסגרתן משרד המסחר הטורקי הגביל יצוא של מוצרים מ-54 קטגוריות אל ישראל, ובניהם מוצרי פלדה וברזל. צמצום מקור היצע משמעותי, כמו טורקייה, צפוי להפעיל לחץ על מחירי המתכות הפשוטות, ועשוי, ככל שיימשך, להוביל להרחבת התלות הישראלית בייצור מקומי ויבוא ממקורות נוספים.

במסגרת האמור לעיל, משרד המסחר של הממשל הטורקי הגביל את היצוא של עשרות מוצרים לישראל, זאת בתגובה למלחמה בעזה. בשנים 2023-2022 הסתכם היבוא של סחורות מטורקיה לישראל בכ-5.7 מיליארד דולר וכ-4.6 מיליארד דולר בהתאמה. מבחינת המוצרים שבהם מדובר, רובם הם מתחום התשומות לבנייה כמו מתכות שונות, מלט, בלוקים, אריחים ועוד. מנתוני סחר החוץ של הלמ"ס לשנת 2023 ניתן ללמוד כי ליבוא הסחורות מטורקיה לישראל בקטגוריות המוצרים הללו, קרי, מתכות ותשומות לבנייה, ישנו משקל משמעותי בסך היבוא לישראל.

כפועל יוצא, השיבושים באספקה צפויים להוביל להתייקרות של התשומות שיהיו במחסור בטווח הקצר, עד למציאת חלופות ראויות והשלמת המחסור. יש לציין כי גם אם ימצאו חלופות, ייתכן כי אלו עדיין יהיו יקרות יותר מהיבוא מטורקיה, וזאת כתלות במרחק ממדינות המקור החדשות, אשר ישפיע על עלויות ההובלה לישראל, ובמחיר היצוא החדש. העלייה במחירי התשומות בתחום הבינוי צפויה להשתקף בעלויות הבינוי של דירות (וגם מבנים אחרים) בישראל ולהשתרשר בהמשך למחירי הדירות.

עלייה זו צפויה גם להתבטא במדד תשומות הבנייה, אשר משמש לרוב להצמדת מחירן של דירות חדשות.

במבט קדימה, מחירי הפלדה העולמיים צפויים להמשיך במגמת הריסון שלהם ברביעים הקרובים, אם כי צפויה שונות בין האזורים השונים (ראה/י לוח 1). מגמת הריסון צפויה להיתמך במספר גורמים, כגון: הריביות הגבוהות בשווקים המפותחים, והתאוששות, אם כי עדיין מוגבלת, של הביקוש לנדל"ן בשוק הסיני. תחום זה צפוי להתאושש, זאת בהכוונת המדיניות הכלכלית של ממשלת סין. עליית הריבית העיבה על הביקוש לדירות ולרכבים באירופה ובארה"ב, שתי התעשיות שמשקלן בסך הצריכה של פלדה גבוה מאוד. עם זאת, מהלך הפחתות הריבית צפוי לצאת לדרך בקרוב בהובלת גוש האירו, לאחר מכן אנגליה ולבסוף גם ארה"ב.

בארה"ב ההיצע של דירות יד שנייה נמצא בשפל. היצע נמוך של דירות יד שנייה תורם להרחבת הביקוש לדירות חדשות, מעצם היותם מוצר תחליפי לדירות יד שנייה. הרחבת הביקוש לדירות מקבלן בארצות הברית תורם להרחבת הביקושים לפלדה ומתכות בסיסיות, שמהוות חומרי גלם לבניית דירות מגורים. גם הביקוש למשכנתאות בארצות הברית מצוי בעלייה מתונה, החל מתחילת שנת 2024, דבר שמעיד על הרחבת הביקוש לדיור. בנוסף, הריבית שצפויה לרדת בחודשים הקרובים בארצות הברית, עשויה לתרום להפחתת הלחצים על נוטלי המשכנתאות, ולתרום להרחבת הביקושים להלוואות לצרכי דיור. נציין שבארה"ב, רוב המשכנתאות הן בריבית קבועה, כך שעליית הריבית בשנים האחרונות השפיעה במידה חלקית בלבד על שוק הדיור. עודפי ההיצע בתחום הנדל"ן בארה"ב היו בעיקר בתחום הנכסים שאינם למגורים ובעיקר שטחי משרד ומסחר. עם זאת, פלח שוק זה הולך ומתייצב והמשך התרחבות מספר משקי הבית בארה"ב צפוי להוביל בהמשך לצורך בהגדלת התחלות הבנייה למגורים. גורמים אלו צפויים לתרום ללחצים כלפי מעלה על מחירי הפלדה והמתכות הבסיסיות, אשר משמשים כחומרי גלם לענף הבינוי, ועשויים להוביל לעליית המחיר.

ההיצע בשוק הפלדה העולמי התרחב קלות במהלך הרביע הראשון של 2024 (ראה/י תרשים 8). העלייה נובעת מעלייה גדולה בייצור במדינות כמו טורקייה (כ-28%), איראן (כ-16%) ומדינות אפריקה (כ-8%). מנגד, במרבית היצרניות הגדולות (סין, יפן, ארה"ב, רוסיה) של פלדה חלה ירידה, אשר קיזזה את עוצמת העלייה בייצור הפלדה הגלובלי.

בצד הביקוש, לפי התחזית של ארגון הפלדה העולמי (WSA), הביקוש העולמי לפלדה צפוי לעלות בכ-1.7% במהלך השנה הנוכחית (לעומת ירידה בשיעור של 1.1% בשנת 2023). הרמות הגבוהות של האינפלציה והריבית בקרב מרבית צרכניות הפלדה הגדולות צפויות להעיב על ההתאוששות של הביקוש הכולל לפלדה, אם כי, ירידת הריבית באירופה ובארה"ב בחודשים הקרובים, עשויה לתרום להרחבת הביקושים לפלדה.

תרשים 6 - מדד מחירי המכירה הענפיים ומדד מחירי היבוא של ברזל ופלדה

שיעור השינוי בהשוואה לחודש המקביל

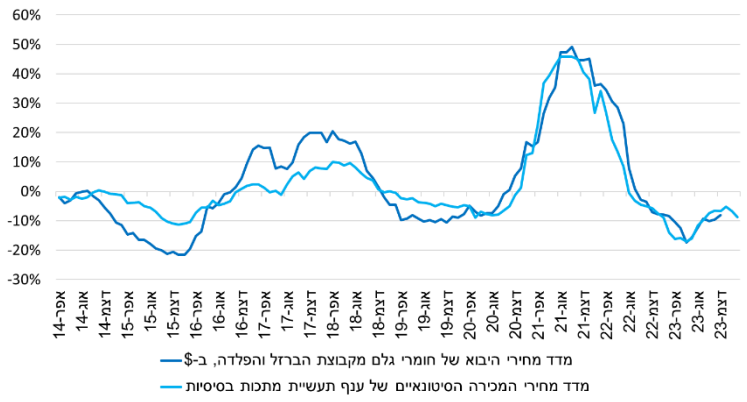

תרשים 7 - יבוא מתכות פשוטות ופריטי מתכות מטורקייה

נתונים מקוריים במיליוני $

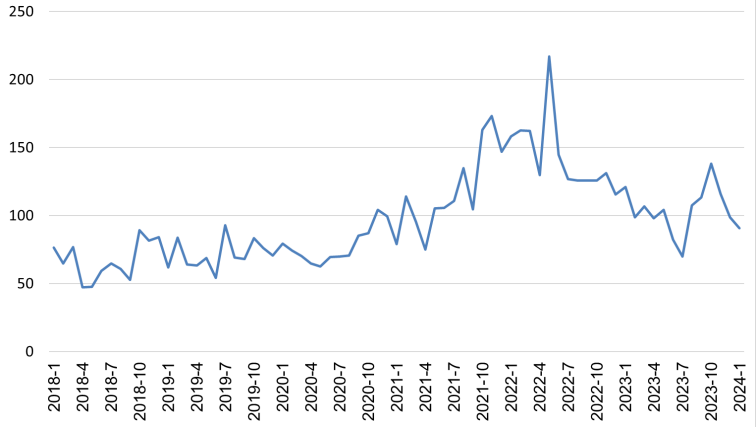

לוח 1 – מחירי פלדה (HRC), ממוצע רבעוני במונחי מטבע מקומי פר טון

מקור: Capital Economics
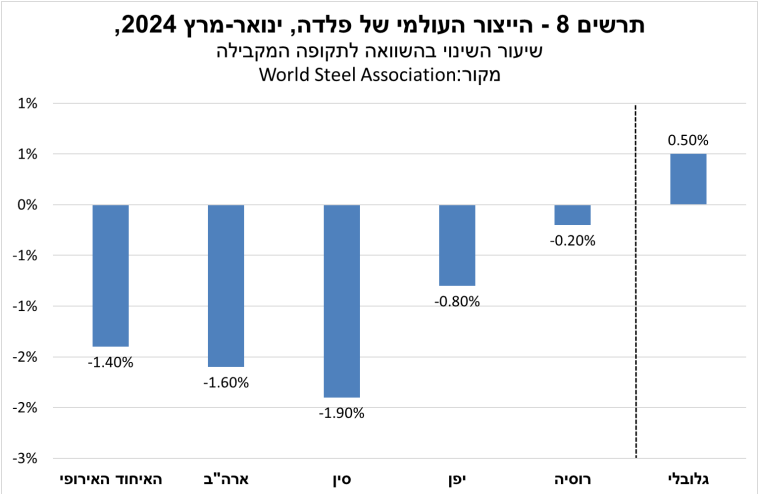
	מחיר נוכחי	2024			2025			
	08/04/2024	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
ארה"ב	853	802	751	700	713	726	739	750
אירופה	661	660	655	650	665	680	695	700
סין	3,730	3,685	3,640	3,600	3,515	3,430	3,345	3,250